MAŁE I ŚREDNIE PRZEDSIĘBIORSTWA

W tej nocie wyjaśniamy, jak UE wspiera małe i średnie przedsiębiorstwa (MŚP). Opisujemy główne unijne środki na rzecz wzmocnienia ich konkurencyjności, poprawy dostępu do finansowania i wspierania innowacji oraz przedstawiamy najnowsze inicjatywy, które mają pomóc MŚP w dostosowaniu się do transformacji cyfrowej, dekarbonizacji i wymagającego kontekstu gospodarczo-geopolitycznego. Omawiamy w niej również podstawę prawną polityki UE dotyczącej MŚP, jej cele i osiągnięcia oraz rolę Parlamentu Europejskiego w jej realizacji.

PODSTAWA PRAWNA

— Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TFUE): szereg postanowień TFUE określa ramy polityki UE dotyczącej MŚP, w szczególności art. 101–109 (konkurencja), art. 110–113 (opodatkowanie) i art. 49–54 (prawo przedsiębiorczości w prawie spółek).

— Zalecenie Komisji w sprawie definicji mikroprzedsiębiorstw oraz małych i średnich przedsiębiorstw (zalecenie 2003/361/WE): na potrzeby polityki unijnej MŚP definiuje się w tym zaleceniu jako przedsiębiorstwa, które zatrudniają mniej niż 250 pracowników, osiągają roczny obrót nieprzekraczający 50 mln EUR lub całkowitą roczną sumę bilansową nieprzekraczającą 43 mln EUR.

CELE

MŚP stanowią 99,8% wszystkich przedsiębiorstw w UE. Według najnowszych danych liczbowych w 2024 r. unijne MŚP zatrudniały około 89,8 mln osób i pozostają istotnym źródłem przedsiębiorczości i innowacji.

W związku z tym polityka i działania Unii na rzecz MŚP mają:

— być przyjazne dla małych przedsiębiorstw;

— zwiększać konkurencyjność MŚP i

— przyczyniać się do zwiększenia atrakcyjności Europy jako miejsca zakładania przedsiębiorstw i prowadzenia działalności gospodarczej.

OSIĄGNIĘCIA

A. Program Small Business Act z 2008 r.

W czerwcu 2008 r. Komisja przedstawiła kompleksową inicjatywę dotyczącą MŚP w formie komunikatu w sprawie Small Business Act. W pakiecie tym stworzono nowe ramy polityki, które łączą istniejące instrumenty i bazują na Europejskiej karcie małych przedsiębiorstw i nowoczesnej polityce na rzecz wzrostu i zatrudnienia w sektorze MŚP.

1. Inteligentne regulacje

Jednym z głównych celów programu Small Business Act jest ograniczenie biurokracji. Szczególnie pomocne dla małych przedsiębiorstw były zmiany wprowadzone do:

— dyrektywy w sprawie zwalczania opóźnień w płatnościach, w której zobowiązano organy publiczne do uiszczania płatności w terminie 30 dni i która służy jako gwarancja bezpieczeństwa dla MŚP; oraz

— dyrektywy w sprawie fakturowania elektronicznego, która zapewnia równe traktowanie faktur elektronicznych i papierowych.

Ponadto w komunikacie Komisji z kwietnia 2021 r. w sprawie lepszego stanowienia prawa wprowadzono zasadę „jedno więcej – jedno mniej", aby ograniczyć obciążenie administracyjne wynikające z nowych przepisów UE.

2. Dostęp do środków finansowych

Rynki finansowe często nie zapewniały MŚP koniecznego finansowania. Osiągnięto pewne postępy pod względem poprawy dostępu MŚP do środków finansowych i kredytów za pomocą pożyczek, gwarancji i kapitału podwyższonego ryzyka. Europejskie instytucje finansowe – Europejski Bank Inwestycyjny i Europejski Fundusz Inwestycyjny – rozszerzyły operacje związane z MŚP. W listopadzie 2011 r. Komisja zaproponowała plan działania na rzecz ułatwienia MŚP dostępu do finansowania. Obejmował on m.in. inicjatywy polityczne mające na celu ułatwienie MŚP dostępu do rynków kapitału wysokiego ryzyka.

3. MŚP na jednolitym rynku

Zarówno w Small Business Act, jak i w komunikacie Komisji pt. „W kierunku Aktu o jednolitym rynku – W stronę społecznej gospodarki rynkowej o wysokiej konkurencyjności", a także w Akcie o jednolitym rynku II podkreślono potrzebę poprawy ramowych warunków prowadzenia działalności gospodarczej na jednolitym rynku. Istnieje szereg inicjatyw i środków (i planuje się już następne), aby ułatwić MŚP zakładanie i działalność na jednolitym rynku. Ponadto MŚP są zwolnione z niektórych wymogów, np. w takich obszarach jak reguły konkurencji, opodatkowanie czy prawo spółek.

W styczniu 2026 r. Komisja opublikowała roczne sprawozdanie dotyczące jednolitego rynku i konkurencyjności na 2026 r. Obejmowało ono pierwszy roczny program egzekwowania przepisów dotyczących jednolitego rynku służący bardziej stanowczemu usuwaniu barier krajowych. Jednocześnie w piątym sprawozdaniu Grupy Zadaniowej ds. Egzekwowania Przepisów dotyczących Jednolitego Rynku (SMET) zwrócono uwagę na działania podjęte, aby zmniejszyć obciążenia administracyjne dla usługodawców transgranicznych za pomocą ośmiu najlepszych praktyk i aby usunąć praktyczne przeszkody, takie jak otwieranie rachunków bankowych za granicą. W marcu 2026 r. Komisja ogłosiła również zaproszenie do zgłaszania uwag na temat terytorialnych ograniczeń dostaw, które w strategii jednolitego rynku na 2025 r. uznano za jedną z najbardziej szkodliwych barier dla jednolitego rynku.

4. Polityka konkurencji

W polityce UE dotyczącej pomocy państwa MŚP traktuje się przychylnie już od dawna, biorąc pod uwagę szczególne trudności, z jakimi się borykają. W 2014 r. Komisja przyjęła

zmienione ogólne rozporządzenie w sprawie wyłączeń blokowych dotyczące pomocy państwa (rozporządzenie (UE) nr 651/2014). Jednym z elementów unowocześniania polityki pomocy państwa była większa swoboda krajów unijnych w przyznawaniu MŚP pomocy państwa bez konieczności uprzedniego zgłoszenia tego faktu i uzyskania zgody Komisji, po spełnieniu pewnych warunków. Na podstawie tego rozporządzenia MŚP mogły skorzystać ze wsparcia publicznego w kwocie do 7,5 mln EUR.

B. Sieci UE dla MŚP

Przykłady sieci utworzonych na potrzeby MŚP:

— służby udzielające ogólnego wsparcia MŚP w UE, np. Europejska Sieć Przedsiębiorczości, SOLVIT, Twoja Europa i krajowe centra informacyjne na temat REACH;

— innowacje i badania naukowe: Europejski Punkt Informacyjny IP, SME Techweb i chiński punkt informacyjny IP dla MŚP (China IP SME Helpdesk);

— wsparcie sektorowe: Europejska Sieć Ośrodków Biznesu i Innowacji, Europejska Sieć Innowacji w Miejscu Pracy i Gate2Growth.

C. MŚP i badania naukowe

Badania naukowe i innowacje są kluczowe dla rozwoju MŚP w Unii. W ramach programu „Horyzont 2020" (2014–2020) UE starała się zwiększyć wsparcie badań naukowych i innowacji w MŚP, szczególnie za pośrednictwem specjalnego instrumentu dla MŚP na potrzeby obarczonych wysokim ryzykiem projektów na początkowym etapie. Konkurencyjność MŚP była również jednym z 11 celów tematycznych polityki spójności na lata 2014–2020, obok inwestycji w takich obszarach jak badania naukowe i innowacje, gospodarka niskoemisyjna i technologie informacyjno-komunikacyjne.

Program „Horyzont Europa", który będzie realizowany do 2027 r., bazuje na tym podejściu i obejmuje Europejską Radę ds. Innowacji – sztandarowy program UE na rzecz innowacji z budżetem w wysokości 10,1 mld EUR na wspieranie przełomowych innowacji w całym cyklu życia przedsiębiorstw typu start-up i MŚP, od badań na wczesnym etapie po finansowanie i zwiększanie skali działalności.

W ramach budżetu UE na lata 2028–2034 Komisja zaproponowała niemal podwojenie budżetu programu „Horyzont Europa" i utworzenie nowego Europejskiego Funduszu Konkurencyjności, który połączy kilka instrumentów finansowania w prostszych ramach, odpowiadając tym samym na kluczowy postulat MŚP wysunięty na etapie konsultacji.

D. Program na rzecz konkurencyjności przedsiębiorstw oraz MŚP

Ustanowiony rozporządzeniem (UE) nr 1287/2013 Program na rzecz konkurencyjności przedsiębiorstw oraz małych i średnich przedsiębiorstw (COSME) był realizowany w latach 2014–2020 i dysponował budżetem w wysokości 2,3 mld EUR. Wspierał MŚP, zapewniając im dostęp do finansowania i rynku, promując umiędzynarodowienie, przedsiębiorczość i innowacje oraz wspierając sektor turystyki i sektor kreatywny. Za pośrednictwem dostępnych instrumentów finansowych uruchomił 17,5 mld EUR dla MŚP, w tym 7,7 mld EUR w postaci gwarancji wspierających ponad 340 000 MŚP i 3,5 mld EUR pozyskanych dla 550 000 przedsiębiorstw typu start-up i scale-up. Ponad pół miliona MŚP skorzystało ze wsparcia eksportu, targów i sieci biznesowych, a ponad

200 klastrów biznesowych otrzymało wsparcie na rzecz współpracy transgranicznej. Ze środków programu COSME wsparto również ponad 10 000 MŚP za pomocą bonów na innowacje i usług doradczych, zapewniono usługi w zakresie rozwoju biznesu dla ponad 1 000 MŚP, wsparto 1 500 projektów turystycznych i 2 000 kreatywnych MŚP za pośrednictwem finansowania i szkoleń.

Po zakończeniu programu w 2020 r. jego działania włączono do innych programów unijnych.

E. Lata 2020–2024: wspieranie MŚP w niespokojnych czasach

W marcu 2020 r. Komisja opublikowała komunikaty pt. „Nowa strategia przemysłowa dla Europy" i „Strategia MŚP na rzecz zrównoważonej i cyfrowej Europy", zawierające propozycje, które miały pomóc MŚP w prowadzeniu i rozszerzaniu działalności. W kwietniu 2020 r. Parlament zareagował na wpływ pandemii COVID-19 na łańcuchy dostaw w przemyśle i MŚP, przyjmując rezolucję w sprawie skoordynowanych działań UE na rzecz wsparcia środków służących ożywieniu gospodarki. W listopadzie 2020 r. posłowie do PE przyjęli rezolucję w sprawie nowej strategii przemysłowej dla Europy wzywającą Komisję, by przedstawiła zmienioną strategię przemysłową.

Jak podkreślono w strategii MŚP, małe przedsiębiorstwa potrzebują łatwiejszego dostępu do finansowania. W tym celu Parlament i Rada uzgodniły w 2024 r. zmiany w dyrektywie w sprawie rynków instrumentów finansowych (2014/65/UE) jako element aktu o dopuszczaniu do obrotu giełdowego. W reakcji na inflację i ogólną niepewność gospodarczą, w szczególności ze względu na rosnące koszty energii i surowców, we wrześniu 2023 r. Komisja opublikowała pakiet pomocy gospodarczej dla MŚP. Obejmował on: wniosek dotyczący rozporządzenia w sprawie zwalczania opóźnień w płatnościach w transakcjach handlowych oraz wniosek dotyczący dyrektywy ustanawiającej system opodatkowania według siedziby głównej dla mikroprzedsiębiorstw oraz małych i średnich przedsiębiorstw.

F. Lata 2025–2026: uproszczenie w praktyce

Od lutego 2025 r. Komisja rozpoczęła szeroko zakrojoną inicjatywę na rzecz uproszczenia przepisów, stwierdzając w swoim programie prac na 2026 r., że ponad połowa jej inicjatyw legislacyjnych będzie służyła uproszczeniu przepisów i zmniejszeniu obciążeń administracyjnych o 25% ogółem i o 35% w przypadku MŚP.

W maju 2025 r. Komisja ogłosiła unijną strategię na rzecz przedsiębiorstw typu start-up i scale-up, aby poprawić warunki ramowe tworzenia i rozwoju innowacyjnych przedsiębiorstw w Europie. 18 marca 2026 r. Komisja przedstawiła wniosek dotyczący ustanowienia EU Inc. w ramach szerszego programu 28. systemu prawnego: opcjonalnego jednolitego zbioru unijnych reguł korporacyjnych, aby ułatwić innowacyjnym przedsiębiorstwom rozpoczynanie, prowadzenie i rozwijanie działalności w całej UE. Zgodnie z ww. wnioskiem firmę będzie można założyć w ciągu 48 godzin, za mniej niż 100 EUR, bez wymogu minimalnego kapitału zakładowego i w drodze w pełni cyfrowych procedur.

W lutym 2026 r. przyjęto dyrektywę Omnibus I, aby uprościć dyrektywę w sprawie sprawozdawczości przedsiębiorstw w zakresie zrównoważonego rozwoju i dyrektywę w sprawie należytej staranności przedsiębiorstw w zakresie zrównoważonego rozwoju. Pomogło to ograniczyć zakres obowiązkowej sprawozdawczości dla MŚP i

złagodzić presję związaną z przestrzeganiem przepisów, przenoszoną na mniejsze przedsiębiorstwa w łańcuchach wartości.

ROLA PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO

Parlament konsekwentnie wspiera rozwój europejskich MŚP za pośrednictwem działań na rzecz lepszych uregulowań prawnych, dostępu do finansowania, polityki przemysłowej i jednolitego rynku. W ostatnich latach koncentrował się zmniejszeniu łącznego obciążenia wynikającego z prawodawstwa UE, poprawie warunków płatności i finansowania oraz ułatwianiu innowacyjnym przedsiębiorstwom rozpoczynania działalności i rozszerzania jej na całym jednolitym rynku.

Najważniejsze działania:

— Styczeń 2026 r.: Parlament przyjął rezolucję ustawodawczą w sprawie 28. systemu prawnego, w której wezwał do stworzenia jednolitych unijnych ram prawnych dla innowacyjnych przedsiębiorstw, aby ułatwić zakładanie i rozwijanie działalności gospodarczej na całym jednolitym rynku.

— Lipiec 2023 r.: w rezolucji w sprawie stanu unii MŚP Parlament zaapelował, aby: (i) ocenić skumulowany wpływ prawodawstwa UE na MŚP, (ii) kontynuować upraszczanie, (iii) szybciej reagować na opóźnienia w płatnościach oraz (iv) zwiększyć wysiłki na rzecz odblokowania finansowania.

— Lipiec 2022 r.: w rezolucji zatytułowanej „Lepsze stanowienie prawa: połączenie sił na rzecz stanowienia lepszego prawa" Parlament zaapelował o większą przejrzystość podejścia „jedno więcej – jedno mniej" oraz o uwzględnianie wszystkich kosztów przestrzegania przepisów na wszystkich szczeblach sprawowania rządów.

— Listopad 2020 r.: Parlament przyjął rezolucję w sprawie nowej strategii przemysłowej dla Europy, w której wezwał do opracowania strategii obejmującej wszystkie ekosystemy przemysłowe, w tym MŚP.

— Wrzesień 2016 r.: w rezolucji w sprawie dostępu do finansowania dla MŚP i zwiększenia różnorodności finansowania MŚP w ramach unii rynków kapitałowych Parlament wezwał, by zapewnić MŚP lepszy dostęp do finansowania i bardziej zróżnicowane źródła finansowania za pośrednictwem unii rynków kapitałowych.

Notę tematyczną przygotował Departament Tematyczny ds. Transformacji, Innowacji i Zdrowia. Więcej informacji na stronach Komisji Gospodarczej i Monetarnej (ECON), Komisji Przemysłu, Badań Naukowych i Energii (ITRE) oraz Komisji Rynku Wewnętrznego i Ochrony Konsumentów (IMCO).

Matias Kambic / Marianne Simonne Eva MAQUET
04/2026